

İNANÇ

AYLIK DERGİ

İÇİNDEKİLER

Dil Bayramı	:	İbrahim Cengiz
Bir seyahatin uyandırdığı Hatıralar	}	Şükrü Süer
Köyde gördüklerim	:	Dr. Suzan Güney
Hediye (Şiir)	:	E. Tuğal
Irak Menzilleri Tefrika	:	Ata Lütfi Özdil
O Gelmiyecek	:	Necip Rahmi Tokat

SAYI

19

DENİZLİ HALKEVİ

CUMHURİYET BASIMEVİ — DENİZLİ 3

İNANÇ

AYLIK HALKEVİ DERGİSİ

SAYI: 19

Eylül 1938

İMTİYAZ SAHİBİ: ETEM MUTLU

DİL BAYRAMI

26 Eylülde Dil Bayramını Türkiyemizin her yanında kutladık. Bu münasebetle Denizli Halkevinde yapılan törende Ankara Dil Fakültesinden İbrahim Cengizin söylevini aşağıya alıyoruz.

Bugün Türk Dil Bayramının altıncı yıl dönümüdür. Bu kutlu günden istifade ederek sizlere, Dil nedir ve onun kıymeti? Dillerin menşei,

Türk dilinin dünya dilleri arasındaki ve memleketimizde son Dil bareketleri mevzuu üzerinde bir kaç söz söyleyeceğim.

Dil nedir? Genel manası ile Dil „İnsanların birbirine meramlarını anlatmak için kullandıkları vastalardan biridir.“

Bu tariftten, meram anlatmak için başka vastaların da olduğu anlaşılır.

Öyle ya; zaman olur bir damla göz yaşı binbir sözden daha müessirdir, sırasında bir koyun tüküşün bir yalvarmadan daha koygun gelir. Bir bakışın ok gibi yürekler delişi yokmudur? Bunlara Dil ilminde jest, mimik ve saire diyoruz. Herne olursa olsun bunlar Dilin yardımcı unsurlarıdır. Çünkü bunlardan hiçbirisi, felâketleri saadete kalbeden, teesürleri meş'e yapan dilin yerini tutamaz. Hangi jest veya mimik, bir kitleyi kökretip köşman üzerine arslanlar gibi

Türkler gibi saldırtan “ Ordular, ilk hedefiniz Akdenizdir, ileri!”, Sözü'nün yerini tutabilirdi?

Pek veciz manasile Dil, kalpten kalbe, gönüllerden gönüle ulaşan en kısa yoldur.

En son tarifi ile Dil, milliyeti yapan unsurlardan biri, hatta birincisidir. Vatan birliği ise bunu ikmal eden bir keyfiyettir. Irk birliği daha sonra gelir. Çünkü, muhtelif ırka mesup insanlar bir tek dille konuşsalar, aynı ırktan fakat çeşitli dillerle konuşan kimselerden daha samimi, birbirlerine daha ziyade merbutturlar. Irk esasen hiss olunur bir şey değildir. Zaman ile unutulur, kaybolur gider.

Eğer milliyet yalnız ırk üzerine istinat etse idi bu gün yer yüzünde ancak birkaç millet olurdu. Çünkü Antropoloji ilmi insanlar arasında azami altı ırk tesbit eder. Şuhalde bu gün Avrupa kapularından koğulmakta olan Yahudilerin kaba-hati, kovanlarla aynı ırktan olmadıkları değildir. Onların uğradıkları felâket dillerinin belâsıdır. Düne kadar mustakil bir devlet olan 6,5 milyonluk Avusturya Almanca ile konuşuyordu. Bu fırsattan istifade eden Almanlar evvela onların gönüllerini avladılar, sonrada bir tek kurşun bile atmadan koca devleti kendilerine ram ettiler. Demek ki dil, milliyetin esası, aklın silâhı, siyasetin babasıdır.

Bu kadar kıymeti haiz olan insan dilinin ne zaman doğduğu, seslere mana koymanın nasıl başladığı meselesi her devirde insanların çok merakını uyandırmış bir sualdir.

Bugün yer yüzünde söylenüp duran (900) dil yahut bundan önce söylenmiş ve sonradan kaybolmuş bulunan diller, birtak ana kaynaktan mı gelmiştir, yoksa muhtelif yerlerde başka başka diller mi vücut bulmuştur? Eğer dillerin ana kaynağı tek bir dil yahut sayılı bir kaç dil ise o. Hangi dil veya hangi dillerdir?

Bu suallere cevap vermek için uğraşan alimlerden bir kısmı, dilin menşei bahsinde metafizik izahlara girişirler.

Dillerin bir kaynaktan ürediğini söyledikleri halde o ana dili bir türlü bulup çıkaramazlar. Bazıları dillerin bir

kaç asıldan geldiği kanaatındadırlar. Bunlarda izah için işi mugalataya boğarlar. Nihayet bütün dil araştırmalarını şöyle hulâsa ediyorlar. Diller kuruluşlarına göre üç büyük takıma ayrılır:

1 — Tek heceli diller: Her bir mana için bir tek heceyi kelime olarak alan ve tek heceleri yan yana getirerek fikir anlatmağa çalışan diller (Çin siyam birman dilleri gibi).

2 — Bitişken diller: asıl manaları bir hece ile anlatan, fakat bu manaların değişmelerini, o tek hecenin sonuna katılan ve umumiyetle ek denilen unsurlarla anlatan dillerdir, meselâ Türkçe ..

3 — Bükülgen diller: asıl manaları yine birer monosillapla anlattıkları halde, mana değişmelerini bu hecenin, başına, ortasına, sonuna bir takım morfemler katmakla kelimeyi temamile eğüp büken dillerdir, Fransızca gibi..

İşte dillerin bir kaç asıldan geldi kanaatında olan alimler, yukarıki takımlar arasından kültür mümessili olarak başlıca üç familyayı alıyor ve bunların ayrı ayrı ana kaynaktan geldiklerini ileri sürüyorlar. Kültür mümessili olan bu üç familya şunlardır:

1 — Ural-Altay dilleri:

2 — Hindo—Öropen „

3 — Hamito—Semitik „

Garp diltçilerin bu guruplardan yalnız Hindo—Öropen ile meşgul olmuşlar ve bu guruba bir ana dil bulmak için yıllarca çalışmışlardır. Dillerinin aşlının Hindistandaki Sanskrit dili olduğunu inanmışlar, fakat onun menşeinin ne olduğunu bulamamışlardır. Nihayet daha pratik bir çareye baş vurmuşlar. Ve şöyle düşünmüşlerdir. Aceba bütün Hindo—o dillerinin kaynağı olabilecek bir dil bulunsa idi nasıl olurdu? diye “İpotetik,, bir ana dil örneği yapmışlardı, ve bunlara söz kökleri ismini vermişlerdir. Garp alimlerinin “İpotez,, yolu ile elde ettikleri bu buluşlar tetkik edilecek olursa Türkçede canlı olarak mevcut olan sözlerin kendilerinden başka birşey değildir. Meselâ Fransızca mantık demek olan lojik sözü Yunanca lagos tan geliyor. Etimolojiyi derinleştirsek

(logos)ta, en eski Yunancadaki illiko dan geldiği görülüyor. O dilde illiko, iki şey arasında bir bağlılık, bir ilgi demek imiş. Bunu biz üydürmadık Avrupa Etmoloji kitapları söylüyor. Şimdi bu illiko sözünün “İl,, ana kökü bizim ilgi, ilişmek ilgilenmek—sözlerindeki “İl,,in kendisi değildir?

Memleketimizde son za manlara kadar dil işleri ile pek az uğraşılmış idi. Vakıa Hicri 466 da Kaşkârlı Mahmut bir Divanı Lûgâtı Türk yazarak Türkçenin Arapça kadar zengin olduğunu iddia etmiştir. Şehnameden elli yıl sonra Yusuf Hashacip buda Türklerin Şehnamesi olsun diye kudakutbiliği yazarak Türkçenin Farsçadan üstünlüğünü ileri sürmüştür. 15 inci asırda Ali Şir nevai muhakeme Tüllugateym adındaki eserinde yine Türkçenin Farsçadan daha geniş ve ince olduğunu söylemişti. Karaman oğlu Mehmet bey resmî dili Türkçe yapmıştı. Şinasiler, Ziya Paşalar bu işe emek vermiş adamlardır. Ş. Sami, Necip Asım.. O zamanlar bu yolda müfrit bile sayılmışlardır.

Meşrutiyetten sonra Ziya Gökalp, Ömer Seyfiddin yeniden bu yola döküldüler. Fakat bütün bu çalışmalar hep [düşünce ve yazı olarak kalmış, bütün yazıcılara ve okur yazarlara can ve ateş veren bir inkılâp atılışı halini almamıştır.

Her şeyde olduğu gibi Dil inkılâbı da Cumhuriyet devrine nasip olmuştur. 1932 de ATATÜRKÜN yüksek irşadatları ile Türk dilinin tasfiyesi için Dolma Bahçe Sarayında toplanan dil bilginleri uzun çalışmalardan sonra dünya bilgi âlemine yepyeni bir tez sunmuşlardır.

Nasıl ki Türk tarih tezine göre, yüksek kültürün ilk beşiği Türk ana yurtları, ve ilk kültürü kuran ve bütün dünyaya yayanlar Türktür. Türk dil tezi ne göre de, bu Millet yarattığı Kültür eserlerinin adımı ve bu eserlere bağlı fikir sistemlerini Asyadan sonra Avrupaya ve bütün Dünyaya birlikte götürmüş ve içlerine girdiği Uluslara da yaymıştır.

Şurasını hemen kaydedelim ki biz dünya dillerinin mayasının Türkçe olduğunu isbat etmekle dil kapılarımızı cihan dillerine karşı ardına kadar açmadık ve açmayız. Biz yalnız dünya dillerinin asıl ve esas olan TÜRKÇEYİ Cumhuriyet

devri ve acun cihanşumul ilmi ile bir def'a daha kıymetlendirdik. İlim âlemine bağırarak dedik ki, muhterem dil âlimleri, hakiki dil ilmi yapmak istiyorsanız, Türk tarih teziyle yan yana yürüyen Türk dil tezi ve acun altın anahtarı olan güneş dil tearisi ile yakından alâkadar olun.

Sayın dinleyiciler ; Türkçe Türkün görgü ve duygularını ifadeye kâfidir. Artık Türkçe konuşup Türkçe yazalım. Bakın Türkçe dilimiz bir Türkün his ve heyecanlarını nasıl ifade ediyor.

Öz Dilimiz

Ey hızını ! güneşten, şimşeklerden olan Türk
Sonsuz devrimlerle acuna ün salan Türk,
Türk gençliği ; dinleyin sonsuzyapılan işler,
Saymakla tükenmiyor yapılanların adı.

Yel olduk uçuyoruz sanki açup kanadı,
Nasıl olur bir Ulus yabancı dille yaşar,
Türk gençliği çabuk ol bu ödevi de başar,
Ne mutlu Türk olana bugün dil bayramımız.

Hız aldı damarlarda yalazlanan kanımız,
Bugün bayram yapıyor övünçle her İlimiz,
Onu da sen kurtardın, bu bizim öz dilimiz,
Onbeş yıl içinde bir tarih değişiyor.

Türk ufku günden güne durmadan genişliyor,
Sevinçle benziyoruz kabaran bir ırmağa,
Kim korkmadan kalkacak gücümüzü kumağa,
Öz dille konuşuyor her yanı yurdun bugün.

Kutlu olsun bu bayram, kutlu olsun bu düğün..
Dinleyin yurddaşlarım : devrimlerimiz sonsuz
Biri de öz dilimiz, nasıl yaşarız onsuz,
Bir damardan gelerek bir pınara aktık biz,

Şimşeklerle koşuştuk, karanlığı yaktık biz.
Acun kımıldamıyor adımızı duydukça,
Ülke aydınlanıyor biz ülkeye uydukça,
Bugün yıllar önünde asırlar eğiliyor,

Türkiyeye doğdu güneş (Ankaradan Çankayadan) geliyor.

İçimize sığmıyor sevinçler böyle taşı,
Her engelle koca Türk durmayarak savaştı,
Ey Sakarya suyunun Dumlupınar erleri,
Akın edin göklere bırakarak yerleri.

Alnı tunçtan yapılı, gözleri mavi güneş,
Sensin ısıtan bizi.. Sensin gönüllere eş,
Ülküden ayrılmayız yine ant içeceğiz,
Yürüdüğün yollardan sen gibi geçeceğiz.

Tâ gönülden bağlıyız sevgimizin sonu yok,
Yörüyoruz ardından elimizde altı ok,
Konuşuruz öz dille, katıksız kanımız,
ATATÜRK adı bizim sönmiyecek tanımız...

Ankara : Dil- Tarih Fakültesi
Türkoloji Şubesinden
İbrahim Cengiz

Bir Seyahatın Uyandırdığı Hatıralar

Yazan : Şükrü Süer

Geçen Sayıdan Mabat

Umurlu grubu da düşmanın ileri müfrezelerini tard ederek esas Aydın düşman müdûfaa hattına yanaşmıştır.

29 Haziran 335 : Şafakla beraber Umurlu ve köprü başı grupları taarruza başlamış, düşmanı Aydın şehri kenarındaki Forbes fabrikası, bey camii, askerlik şûbesi, istasyon binaları ve şehrin şimdi şarkısındaki kepez sırtlarında bulunan tahkim edilmiş mevzilerine sürmüşlerdir.

Düşman bugün ilk def'a olarak top ateşi yapmış, aynı zamanda şehrin muhtelif yerlerinde yangınlar başlamıştır.

Susuz ve cehennemî bir mıntakada şiddetli piyade, makineli ve topçu ateşi altında ilerilemeğe çalışan millî kuvvetlerin şevk ve gayretlerini arttırmak ve taarruzu himaye etmek için Umurlu gurubunda bulunan sahra ve köprü başı grubunda bulunan ubus topçu takımları mukabil ateş açmışlar ve bu suretle ilk millî Türk toplarının trakaları Aydın şehrini ve ovasını doldurmuştur. Bugün Aydın'ın işgali mümkün olamadı. Cenuptan ilerleyen kuvvetlerimiz şehir kenarına kadar sokularak sokak muharebesine başlamışlar, şimâl ve şarktan hareket yapan müfrezeler de düşman tahkimat hattını pek yakından yaralamışlardır.

Bugünkü muharebede Aydın'ın şimâli şarkisinde bulunan tahtacı ve imam köy kadınları sırtlarında su destilerile mücahidin safları arasında dolaşarak su tevzi etmişler (Hadin din kardeşleri) diye millî efradı teşci ediyorlardı. Hattâ bunlardan birinin omuzundaki destiye bir kurşun isabet ederek kırıldığı halde heyecanından farkına varmıyarak harekete devam ettiğini hizzat gördüm.

Bu kahraman Türk kadınlarının millî mefahir meyanına girecek olan fedâkârlıklarını burada tebcilen yad etmeği millî

ve şerefli bir vazife telâkki ederim.

29/30 Haziran gecesi nisbeten sükûnetle geçti. Fakat semalara yükselen kızıl ve siyah dumanla karışık yangın alevleri ve ara sıra işitilen piyade ve makineli tüfek sesleri şehir dahilinde ceryan etmekte olan facianın dehşetini anlatıyordu.

30 HAZİRAN 1335 Yurttaşlarımızın elim akibetinden mütevellit büyük bir ızdırap ve heyecan içinde geceyi sabırsızlıkla geçiren mücahitler daha şafak sökerken şehrin her tarafından büyük bir kahramanlıkla taarruza başlamışlar ve düşmanın anudane tutmakta olduğu kepez sırtlarını topçumuzun müssir yardımı sayesinde şark ve şimâlden taarruz eden kuvvetlerimiz zapta muvaffak olmuşlar, cenupta sokak muharebesi yapmakta olan mücahitlerle birleşmişlerdir.

Düşman minarelerden ve yüksek binalardan yaptığı makineli tüfek ateşleriyle millî taarruzu tevkife çalışmış ise de muvaffak olamamış, muzafferiyet perisi güler yüzünü millî kahramanlara çevirmiş ve muhakkak bir ölüme mahkûm bulunan Türk halkına halâslarını müjdelemiştir. Düşman zavale kadar Şümendifer boyunda ağaçlıklar arasından garbe doğru ricat etmiş bulunduğundan zevalden sonra güzel Aydın alevler içinde millî kuvvetlerimiz tarafından istirdat olunmuştur. Bu ana kadar müslüman mahallerinin büyük bir kısmını kül haline getiren yangın hristiyan mahallerine de sirayet etmiş ve şehri heman kâmilten denecek derecede harabe haline getirmiştir.

Yangın ve ölüm tehlikesinden kurtulduğunu anlayan halkın sevinci ve kardeşini, anasını, babasını, yavrusunu gaip eden kardeşlerimizin yürekler acısı feryatları ve göç hazırlıkları ve mevsim itibarile havanın sıcaklığına inzimanı eden yangının sıcağı, dumanı ve susuzluk ve gizlenmiş düşman kısımlarıyla yer yer ceryan eden çarpışmalar velhasıl mahşerden bir nümune denmeğe seza bir levhai ibret fecâet.

Aydın'ın elimizde kaldığı üç gün zarfında halk kâmilten şehri terk etmişler karadan kısmen menderes cenubuna ve büyük bir kısmı da gerek karadan ve gerekse Trenle Nazilli - Denizli istikametine gitmişler ve her bir köşesinde binbir hatıranın gizlendiği mesut yuvalarını ve düşman kurşunu ile şehit ederek alevler içinde kalan sevgililerini ve her türlü es-

babı saadetlerini teşkil eden servetlerin ellerinden çıkmasını mütevellit tæssürün hicranlarını ve acılarını dindirmek için müşfik ve sıcak kardeş ağışu aramışlar ve bulmuşlardır. Bu felâketzede kardaşlar uzun müddet yurt hasreti çekmişler, erkekleri muhtelif millî cephelerde mücadelenin sonuna kadar düşmanla intikam cuyana çalışmışlar ve Aydın'ın ebedi kurtuluş gününü büyük bir imanla beklemişlerdir.

Aradan hayli sükûnetli yılların geçmesi sayesinde sinirlerinin ve heyecanlarının ancak sükûn bulduğunu tahmin ettiğim sayın Aydınlıların henüz kapanan çok derin yaralarını tekrar kanatmayı ve heyecanlarını tazelemeyi hiç bir zaman istemedim.

Son ziyaretin üzerimde hasıl ettiği sevinç tesiriyle hatıralarım uyandı. Gelecek nesillere ibret ve intibahı mucip bir vak'a olarak tarih sahifelerini işgal edecek olan o kara günleri bilfiil yaşamış olanlarla başbaşa bir kerre daha dertleşmek ve bilmeyenlere de anlatmak suretiyle bugünkü millî sadete kavuşabilmek için çekilen ızdırapların ve sarf edilen emeklerin ve akıtılan kanların binde birini bile teşkil edemiyen bu ve emsali facialara karşı kahraman ve asıl milletimizin imanlı göksünü nasıl siper ettiğini genç neslin gözleri önünde canlandırmak arzusunu bir dürlü yenemedim.

İnsanlar kara günlerinde daha ziyade hassas olurlar. Öyle zamanlarda gördüğü iyi veya kötü hiç bir muameleyi unutamazlar. Velez biraz gecikmiş dahi olsa Aydınlıları büyük bir kitlesinde Denizliye sevk eden hakiki sebep maddî ve zahirî hususlardan ziyade millî mücadelenin en nazik ve mühim safahatında ve hassatan güzel Aydın İlini ve kardeş Aydınlıları kurtarmak için girişilen ilk mücadelelerde ihtiyar olunan maddî ve manevî fedâkârlıktan Denizli İli halkına büyük bir şeref isabet etmesindedir. Bizzat içinde bulundukları için her kesten ziyade bilen ve takdir eden Aydın'ın kadrişinas halkı son ziyaretleriyle bu çok açık hakikatı işte bir kerre daha ilân etmiş bulunuyorlar.

Aziz Denizlililer; biraz da size hitap edeceğim: Artık Türklük güneşinin ebedî kûsufe tutulduğuna kat'i kanaat getirildiği ve aç gözlü düşmanlarımızın hisselerini almak için yekdiğerile müsabaka edercesine yurdun muhtelif yerlerine sal-

dırdığı ve bu meyanda müstevli bir ordunun İzmir'e çıktığı bir kara günde damarlardaki âsil kanın ve kalbimizdeki sönmeyen millî imanın tesirile bayram yerinde toplandınız. İşgali kat'i surette red ve yalnız protesto etmekle kalmıyarak derhâl silâha sarılmayı ve silâh bulunmazsa bil sopalarla hattâ üçertaş alınarak düşmanın suratlarına fırlatmak suretile millî vazifenin ifasına ittifakla kararlaştırdınız ve her tarafa ilân ettiniz sırası gelince bunu bilfiilde isbat ederek yeşil yurdu-muza pis düşman ayağı bastırmadınız. Millî yurdun umumî kurtuluşunu temin eden millî ve askerî teşkilatlara dahil olarak diğer yurttaşlarla birlikte kanlarınızı mebzulen akıttınız. Millî mücadelenin istilzam ettiği maddî fedakârlıkları seve seve yaptınız.

Yurdu-muza genlen felâket zede kardeşlerimizi güler yüzle karşıladınız. ve bağrınıza bastınız ve mütevazî keselerinizin müsaade ettiği nisbette maddî yardımlarda bulundunuz. Ve bunu Millî ve insanî bir borç bilerek bununla öğünmeği hatırına bile getirmediniz. Büyük kurtarıcının ilk şaretini bütün kalbinizle kabul ederek murahhıslarımızı onun yüksek muhitine koşturttunuz. ve kendine bağlılığınızı sadakatla muhafaza ederek ve sonuna kadar bütün emirlerini canla başla ve mutlak bir itaatla yerine getirdiniz kendi millî cephenizin maddî ihtiyaçlarını temin için çok büyük müşkilât çektiğiniz bir zamanda Maraşlı nücahit kardeşlerinize 400 lira gibi bugün bile az görülemeyecek maddî bir yardımı yaparak Büyüklerimizin takdir ve teşekkürlerini kazandınız. Aydın Millî cephesine Maddî ve Manevî yardımınızla her hususta en kuvvetli bir mesnet teşkil ettiniz.

Millî mefahir meyanında anılacak olan bu savaşlara Millî duygularından başka bir saikin tesirinde olmıyarak iştirak etmiş bulunan mücahitler arasında kendi varlıklarını ve özkardeşlerinin halâsı uğurunda seve seve feda eden asil temiz ve mübarek kanlari Aydın'ın suruz tepelerini ıssız topraklarını sulayan aziz şehitlerimizin hatırlarını tebcil ve ruhlarına fatihalar yollarken bu kahramanlar için daimî vesilei rahmet olacak ve isimlerini ebediyete intikalini temin edecek bir tedbir ittihazında Aydın'ın sayın ve kadrişinas halkının yüksek nazarlarına arz ederim.

Köyde gördüklerim

Yazan : Dr. Suzan Cüney

Geçen sene olduğu gibi bu seneki programınızda da sosyal komitesinin köylere müsait zamanlarda gidilerek elden geldiği kadar köylülerle yakından temas edip köy hıfzıssıhhası hakkında öğütler vermeği, onların hastalıklarını nümayene fakir olanların ilaçlarını meccanen vermeyi ve hastalıklara yakalanmamak için ne gibi tedabir yapılması lazım geleceği hakkında izahat vermeği göz önünde tutmuştu.

Bu maksatla geçenlerde Halkevi Başkanı ve diğer komite başkanlarıyla beraber ova köylerinden yukarı ve aşağı Karahayit, Ecirliye gitmeğe karar verdik ve bir Cumartesi günü akşam üzeri otomobile binerek arkadaşlarla Denizli'den ayrıldık,

Güneş batmak üzere yemyeşil ovadan sür'atla geçerken akşamın serinliği insanın yüzünü okşadıkça ne kadar büyük neşe ve inşirah duyuyorduk. Tabiatın bu güzel manzarasına bakmakla doyamadık. İşlerini bitiren köylüler bayramlarıyla beraber akın akın köylere dönüyorlar. Menderes köprüsünden geçiyoruz, Menderesin iki tarafı yemyeşil, nehir altın rengi dereye aks etmiş şakırtılar yaparaktan su alıp gidiyor. Sabahdan kızgın ovada su ihtiyacını his eden hayvanları bir kısmı derenin içine girmiş su içiyorlar. Bir çölden suya yetişmek için koşuyorlar. Artık hava kararıyor. İttafat güçlüğüle görebiliyorduk. Hep beraber Anadolu şarkıları söyleyerek gidiyoruz, Karahayit ve civarındaki köylülerin hastaları balılaçağı bir gün evvel bizce bildirildiğinden bütün köylü ve çocuklar sevinç içerisinde sanki çokdanberi özledikleri yakın akrabaları uzaktan gelmiş gibi bizi karşıladılar. Köyde bir kaynaşma oldu. Hepimiz köylüler arasına dağıldık. Tatlı tatlı konuşuyoruz. Aramızda zerre kadar bir yabancılık his et-

medik. şehre kadar gelemiyen bir çek hastaların muayeneleri için köyüne giderek kendisile yakinen alâkadar olduğunu his eden köylü seviniyordu. Çünkü evvelce köylüye kıymet verilmez ve onlarla kimse alâkadar olmazdı. Bizi bir bahçeye oturtup kahve ikram ettiler, Bize şehirdeki havadislerden memleket işlerindsn soruyorlardı. Onların sorduğu şeylere cevap veriyor, bizde onların detlerini dinliyorduk. Bir hayli sohbet ettikten sonra kendi getirdiğimiz yemekleri yemek arzusunda olduğumuzu köylülere bildirdiğimiz vakıt (Bizim için buraya kadar zahmet edip gediniz. Sizlere ikram edebilecek kadar yiyeceğimiz vardır. Kabul etmezseniz güceniriz.) dediler. Müteessir oldukları yüzlerinden okunuyordu. Esasen her Türk köylüsü ecdadından gördüğü usul üze son derece müsafir perverdir. Tetkik seyahatı için Anadoluyu gezen Ecnebi Seyyahlar kendi memleketlerinde hiç görmedikleri bu adeti köylerimizden görünce çok takdir etmişler ve yazdığı kitaplarda Türk köylüsünün misafirperverliğini kaydetmiştir. Köylüleri kıramadık. İki büyük tepesi etrafına köylülerle karışık olarak hep beraber diz çöküp gülüp konuşarak yemek yedik.

Bu vaziyetimizi gören köylüler, çok sevindiler. Biraz daha konuştuktan sonra yorgun olduğumuzdan yattık. Sabahleyin erken yukarı Kara Hayta çıktık. Köylülerin burada yaptıkları ufak bir hamamı gördük. Bilek kalınlığında akan sıcak su tabiatın yaptığı ufak bir havuza akıyordu. En ihtiyar köylü babalarından bu havuzun aynı vaziyette kudretten olduğunu söylediler. Havuz bir daireye benziyor bu daireyi ortasından ikiye ayırsak bir nısfı dört kişi oturabilecek kadar havuzun zemininden biraz yüksekce diğer nısfı da bundan biraz daha derin yine dört kişi kadar alabiliyor. Arkadaşlarla banyo aldık vücudun tahammül edebileceği derecede olan bu kaynar su tatlı bir rahavet, hafiflik, oynak yerlerinde ağrıların sakinleştiği hemen farkediliyordu. Bu havuz kerpiç ile yapılmış bir duvar üzerinde alelâde bir çatıdan ibaret basit bir şekildedir. Bu hamamın beş dakika öte tarafında etrafı çamurla sıvanarak ufak bir havuz ortasında müthiş tazyikli ufak hava kabarcıklarıyla beraber fışkırıyor. Bu hava kabarcıkları suyun sathına gelince tatlı bir fışkırtı yapıyor. Fakat

bu su diğeri gibi olmuyor. Müthiş sıcak tabiatın yaptığı bu harikalara hayret etmemek kabil değil. Bu su aşağı yukarı Bursa kaplıcalarına gelen sular kadar çok. Bu memleket halkının dörtte üçü romatizma ve bu hastalığın muhtelif azalardaki ihtilâtile musaptır. Tabiat bu hastalığın tedavisi için yerden sıcak su kaynakları fışkırtmış senelerden beri bu sudan zerre kadar istifade edilmeden boş boşuna akıp gidiyor. Bu sudan istifade edilmediğini görünce çok üzüldüm. Kim bilir bu su başka yerlerde olsaydı neler yapmazlardı. Memlekete Varidat geldiği gibi zavallı hastalar da bir çok paralar sarfedip başka Hamamlara gitmek ihtiyacından kurtulur. Aynı zamanda köylünün de bundan pek çok istifade edeceği muhakkaktır. Gönül arzu ederki buraya güzel bir hamam yapup hastalarımız gelip gitsinler ve tabiatın bu memlekette bahş ettiği sulardan istifade etsinler. Bu suyun Pamukkaledeki sıcak suya nazaran hassai şifaiyesi daha iyi olduğuna şüphe yok. Bu memlekette yapılacak işler meyanında en mühim ilıca meselesidir. Sıcak su kaynaklarını da gördükten sonra yukarı ve aşağı Karahaytta 75 muhtelif hastaya baktım. İlâç alamıyacak kadar fakir olanlara komitemiz tarafından meccanen ilâç verildi. Gördüğüm hastaların çoğunu sıtma ve bu hastalığın muhtelif tezahuratı seririyesi ve bilhassa çocuklarda ishal ve teşevvüşatı hazmiye teşkil ediyordu. Bu defa tekrar karahayıt mintakası dahilindeki bütün köylü hastalara Karahayta gelip muayene olmaları telefonla her tarafa bildirildi.

Geçen defa bıraktığım hastaların hepsinin iyi olduklarını sevinçle söylediler. İnanmadım, Ayı ayrı gödüm bu şekilde olduğunu anladığım zaman büyük bir sevinç duy dum.

Yeniden evvelce muayene etmediğim bir çok hastalara bakıp lızım lızım gelen ilâçlar verildi. Köylerde ayda bir defa hastaları muayene etmekle bir çok hastalıkların önü alınabiliyor. Bütün hastalar bilâistisna ilâçlarını yapırmışlardır.

Türk köylüsü gaf, temiz yürekli çalışkan vatani için her dakika canını feda etmeğe hazır kitledir. Bu meziyet hiç bir devletin köylüsünde yokdur. Köylü artık eskisi gibi dünyadan

bihaber cahil değil evvelce bir köyde arapca harfli bir yazıyı okumak için adam ararlardı. Şimdi ufacık köylü çocukları bile kolaylıkla okuyorlar. Köylü, Cumhuriyet devrinde yapılan ve dev adımlarla mütemadiyen ilerliyen az zamanda yapılan bu muazzam işleri görüyor, işitiyor, okuyor.

(Memleketimizin ruhunu, esasını teşkil eden köylü tabakası ile çok alâkadar olup onlara biraz daha hız verip memlekette daha faydalı bir şekilde yetiştirmek her Türk münevverinin en mühim vazifesi olmalıdır. Herkes elinden geldiği kadar bu hususda son derece çalışmalıdır. Köylü tabakasının yükselmesi, Cumhuriyetimizin sarsılmaz temelini bir kat daha kuvvetlenmesi demektir.)

Sırası gelmişken ova köylerinde en fazla gördüğüm yazın çocukların ölümüne sebep olan ishal ve teşevvüşatı hazmiye den bahs etmemin faydalı olacağını düşünerek bu hususta bir kaç satır ilâve ediyorum.

Çocuklarda görülen yaz ishalleri ve teşevvüşatı Hazmiye

Çocuklarda olduğu gibi büyüklerde de bu sene sıcakların pek fazla olması dolayısıyla bu hastalıklar çok görüldü. Bazen vehamet gösterebiliyor. Memeeeki çocukların günde bir kaç defa hafif amel olması bir hali marazi irae etmez. Mardei gaitte mayi hal alıp renkleri yeşilimtırak yahut sincabitırak, kokulu ateşli olursa hakiki ishal olduğunu hükmedilir. İshal barsaklarda her zaman tabii olarak pulunan vücade hiç bir zarar iras etmiyen mikropolar sıcaklar ve muzur gıdalar vasıtasile virülans kesbedip bu mühim hastalığı tevlit ediyor. Meme Südü ile beslenen ve sığağa maruz kalmıyan çocuklarda amel görülmüyor. İshal olduğu zaman maddei gaitte ekse-riya köpüklü ve bazen içinde beyazımtırak renkli muhat zâli bulunur.

Mememe çocuklarının ishali bir sui hazma delâlet ettiği için bunun sebebini gıdanın fena verilmesinde veya gayri kâfi bir miktarda süt verilmesinde veya süt ninelerin sütünün evsafının fena olmasında aramalıdır.

İshal iptidai olursa ya sui hazımdan veya hutintanı midî mesaiden mütevellittir. Ahvali umumiyede vehamet ve humma ile muterakı mebzul ishal görüldüğü zaman vaziyet tehlikelidir. (Çocuk kolerası) derler. Bu zamanda derhal gıdayı kesip vücudun su ihtiyacını temin etmek üzere bolca kaynatarak soğumuş su vermelidir. İshal kokusu ise asma şırınga ile ihtikan yapmalıdır. Daha hafif vak'alarda barsaklarda kalabilmiş olan ihade bir kahve kaşığı hint yağı verdikten soera bir kaç gün çocuğun gıdası tahdit edilir.

Karnına sıcak havlu, lavdanomlu lapa tatbiki ağrıları teskin eder. Bununla da amelin önü alınmazsa derhâl Doktora göndermek lâzımdır.

Tevakki çareleri: Meme emenlerin gıdalarının intizamına riayet etmek ve mümkün olduğu kadar seyrekçe vermelidir. İlâve gıdaların inek südünden olmayup unlu gıdalardan olmalıdır. Dört ayını bitirmiş olan çocuklardan gündüz verilen emzikleri daha sryrekleştirmek üzere bir defa süt, dört saat sonra un bulamacı vererek bu şekilde devam etmeli ve gecede bir şey vermemeli çocuk altı ayına geçmişse dört saatta bir olmak üzere iki mahrlebi iki un çorbası ve son gıda olarak emzik vermelidir.

Türk köylü kadınları kâfi miktarda Memlekete çocuk yetiştiriyor. Doğum nisbeti oldukça çoktur. Fakat bu yavrucuklar analarının çocuk bakma ve yetiştirme usulünü bilmediklerinden daha bir yaşına gelmeden yazın ishâlden eriyip gidiyorlar.

Resmî vazifeleri olan münevver kadınlarımız da kendisine engel olmaması, istediği gibi hezip eylemesi için bilâkis çocuk istemiyorlar. Mecburiyet hasıl olunca ölümünü bile göze alıp çocuğunu düşürmeğe kalkıyorlar. Neticede rahim ve yumurtalık hastalıkları olarak çocuk yapma kabiliyetini kaybedip Memlekete bir faydası olmayarak akim kalıyorlar.

Onbir sene Anadolu'da hayatı memuriyetimde bu işin hakikat olduğunu bizzat gördüm.

Memlekete yapılacak iş: Çocuklarına iyi bakabilecek ana

Hediye

Menekşe taşan yarda ,
Çiçek dolu kırlarda,
Dolaştım adım adım.

Bir çok çiçek beğendim
Ve senin için kendim
Birer birer topladım.

Mavi, yeşil, mor, sarı,
Sakın atma bunları
Yabani çiçek diye.

Nasıl söylesin dilim
Çünkü bunlar sevgilim
Sana benden hediye...

E. Tuğal

ve aile kadını yetiştirmek , harişte vazifeleri olan kadınları coluk çocuğıle ve yuvasile daha yakından alâkadar olmak i*in evlerine iade etmek. bunların yerlerine de işsiz kalan pek çok genç münevver erkekleri yerleştirip o*gencin kura-cağı mes*ut yuvaya mani olmanın pek yerinde bir iş olduğu kanaatındayım.

Irak menzilleri

Tefrika № 11

Yıl 1914 Genel savaşa

Yazan : Atalutfi Özdil

Teslim olmayınca işte böyle sığara bile içirmem, benim babam askerine arpa ekmeğı yidiriyor dedi. Ve İngilizceye terceme etti. İhtiyar bir tercuman İngiliz Jenerali gözlerinden yaşlar akarak bir küçük hikâye anlattı. Onun tercümesi :

— Bir Türk yakalamıştık . Patlak pabuclarından parmakları çıkmış yırtık pantolonundan iskelet vücudu görünüyordu. Boynunda bir Ekmek torbası vardı. Askerlerimi onun etrafına bir daire şeklinde dizdim ve gösterdim . Boynundaki Ekmek torbasını çıkartarak içini boşalttım . Kavrulmuş arpalar yere döküldü. Askerime bağırdım :

— İşte karşımızdaki Türk askeri sizden bunu bekliyor dedim. Halbuki ambarlarımızda, teslim aldığımız zaman altı ay daha askeri idare edecek erzakımız vardı. Bu sözleri dinleyen kumandanımız öfke ile bağırdı .

— Öyle iken neye teslim oldunuz ? . İngiliz Jenerali cevap verdi ;

— Çünkü karşımızda harp allahı vardı

Gece yarısı vapurumuz Maljilden hareket etti . Mahşer yeri bu kadar iniltili olamaz . Yaralı ve hastaların arasında gezmek imkânsızdı. Vapurun kazanın yanında yalnız sağ koluyaralı Çemiş Gezekli bir nefere rastladım . Ona

— Hastaların arasında gezme dedim. O bu sözümü çok alındı, ve ilâve etti :

— Üşüdüm . . Eğer mücadele etmez isen şimdi beni karaya çıkar. Ben sol kolumla çarpışırım . . dedi .

— Sözlerimi yanlış anlama ; dedim . Yaraların iyi olma-

Devam edecek

Hikâye

Gelmiyecek

Yazan : Necip Rahmi Tokat

Etrafı Akasya ağaçlarıyla süslü yeşil vilânın kapısında duran otomobiller parya güzellerinin rengini taşıyan genç bir bayan indi. Üzerinde pek telâşlı bir hâl vardı.

Beş elbisile gözü çeken bu bayan, bir hemşire idi. Bahçe kapısı a gelince bir iki def'a sert, sert zile dokundu. İçeriden ses veren olmadı. Gözümü akasya kokuları sinmiş günün havasıyla doldurup boşalttıktan sonra elini tekrar zile götürdü.

Bu sefer nazlı dallarla yal pazelenen evin yeşil balkonundan ince lin ses yükseldi :

Kimsiniz ?

Bir parçaır kuklabazına benzeyen evin hizmetçisi kapıyı açtı. Hemşire geniş merdivenleri tırmandıktan sonra modern bir salondan kendisini ilk karşılayan Dr. Bay Sezai oldu.

Isırmaz tutulmuş insanların titreme ve heyecanlarını hemşirede gören Dr. sordu.

Ne var Zehra hanım bu telâş ne ?..

— Vakit geçirmeyelim B. Dr. Nihâl ölüyor... Onu kurtar!.

Bu seste yavrusunu dağlarda kaybetmiş anaç bir ceylânın feryadı vardı. B. Sezai hiç söylemeksizin giyinmeğe koyuldu.

Şimdi, otomobil yağmurla ıslanmış caddelerden son sür'atle ileriliyo... Bu gidenler ölümle mücadeleye düşmüş bir hastarın i adadına mı koşuyorlardı ?

Ne acı tı selli bu!...

Hıfıftan çiseliyen yağmurun hıncı da artmıştı. Bu, sema göz

yaşlarının içli tempoları dinliyen Dr. derin düşünceye dalmış; iki elini göksünde kenetlemiş hemşireye arada sırada şu cümleyi soruyordu.

— Demek tehlikeli ; Oksijen verdiniz ya ?..

— Evet faide etmedi.

— Ateşi ?

— Yalnız 40,

Biraz sonra "Gümüştü", hastahanesinin önünde durdular. Solgun ışıklarla bezenmiş salonları geçince 1 No: lu Dahiliye koğuşuna daldılar. Köşede bir karyola içerisinde solgun renkli, dağınık uzun saçlarıyla 17 — 18 yaşlarında hasta bir kız yatıyordu. Fersiz ışık okşamalarının yüzünde çizdiği hatlar, hastanın kalbindeki yaraların gölgesi gibi şeritten yollar yapıyordu. Sanki, halkaları kömürle rotüşlenmiş çekik siyah gözlerin taşıdığı uzun nazlı kirpikler göz bebeklerinin içindeki masumiyeti koklamak için kapanmışlar.

Yabancı iklimlerin hiç bir yerinde bu kadar güzel kız bulunamazdı. Bu güzel kız yorgun duygularının hastası... İçli bir benlik sahibesi zavallı Nihâldir.

Dr. Muayenesini yapmış bitirmişti. Hemşireye bir iğne yapmasını emretti, başını önüne eğerek ayrıldı gitti. Nihâl acaba kurtulacak mıydı. Doktorun ümidi nasıl ?.. İşte burası meçhul. B. Sezainin başını önüne eğişinde sadece tıbbın acizliğini bildiren bir tastik vardı.

Sabah olmuştur... Akşamki yağmur dinmiş, ortalığa hazine bir ölüm sükûneti çökmüştü !..

Uzak dağların denizle dudak dudağa geldiği bir yerden güneş nazlı gelinlerin süzülüşü ile başını kaldırırken, burada bu münzeviler diyarının isimsiz köşelerinde bir başka ufkun bir başka güneşi de başını topraklara eğiyor. Bu grup her şeyden ürpertici... Bu toprağa sınış her şeyden acı!...

İşte her hakikat burada hayalleşiyor.. Hakikî seraplar burada başlıyor.. İşte varlık.. İşte hayat!..

Güzel nergisini yataklarını toplayan Bayan Zehra ile yandaki yardımcı kadın konuşuyorlardı.

— Geleli 11 gün olmuştu. İkinci def'a zatürriye tutulmuş.. Kurtarmak mümkün olamadı.

— Vah! zavallı küçük!..

— Ona acıma.. O ölmeyi saadet bilenlerdendi.

Yalnız acıdığım bir nokta varsa, ölürken "ağabey, ağabey," diye sayıklıyordu.

Ağır zamanında benden rica ederek ağabeysini çağırma-
mı istemişti. Maliyede memur olduğunu evvelce söylemişti.
Kendisine mektup yazdım. "Geliniz kardeşiniz ağırdır," dedim.
Ne gelen oldu ne giden!..

İhtiyar kadın yastık kılıfını çıkarırken içinden küçük bir
kâğıt parçası düştü. Eğilip aldı ve hemşireye uzattı. Bayan
Zehra telâşlı, telâşlı içinden bir kerre okudu. Gözleri hafifce
dolu olduğu halde ihtiyar kadına dudaklarında kelimeleri ge-
veliye, geveliye tekrar okumağa başladı.

"Şehire uzanan kıvrımlı yolların ucundan kimi bekliyorum!
Beklediğim kim?.. Bir anne mi? Hayır.. onu geçen yıl kay-
bettim. Bir baba mı?.. Onu "Balkan,"da bıraktım. Bir sevgi-
limi değil.

Söyle bu meçhul kim?.. Söyle duygundaki bu isitifham
ne?...

Şehire uzanan kıvrımlı yolların ucundan elinde küçücük
bir buketle ziyaretime koşacak kardeşimi bekliyorum.

Ey! içli duygularının hastalığını çeken Nergis; artık ümit-
lenme!.. O vefalı kardeşini artık bekleme.. Onu bırak; met-
resinin sıcak koynunda uyusun. Lâkin sen onu afet!.. O gel-
miyecek!.. Sen de uyu artık!..

12 Mayıs 935 Nihâl

Fiati - 12,5 - kuruştur.

Halkevlerinde çıkan Dergiler

<u>Halkevinin adı</u>	<u>Derginin adı</u>	<u>Kaç günde bir ÇIKTIĞI</u>
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taşpınar	,,
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Bafra	Altın Yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	,,
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Ülker	Aylık
Denizli	İnanç	,,
Elâziz	Altan	,,
Eminönü	Yeni Türk	,,
Eminönü	Halk Bilgisi Hb	,,
Gireson	Aksu	,,
Isparta	Ün	,,
İzmir	Fikirler	15 günde bir
Konya	Konya	Aylık
Manisa	Gediz	,,
Merzifon	Taşan	,,
Milâs	Yeni Milâs	,,
Muğla	Muğla	,,
Niksar	Ülker	,,
Trabzon	İnan	,,
Samsun	19 Mayıs	,,
Sinop	Diranaz	,,